

проект «Підтримка децентралізації в Україні» – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.

2. Мацедонська Н.В. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах / Н.В. Мацедонська, Л.М. Клівіденко // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 8. – С. 613–618.

3. Європейська Хартія місцевого самоврядування // Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. – К.: Крамар, 2003.– С. 71 – 78.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Гончарук К.В.¹, студентка спеціальності 026 «Сценічне мистецтво»

Герасимова Т.І.², викладач кафедри обліку і оподаткування

¹*Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв*

²*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж*

Децентралізація, яка передає владу та ресурси від центральних органів влади до місцевих, супроводжується декількома теоретичними обіцянками. Однією з таких обіцянок є покращення надання місцевих послуг. Проте досягнення цих теоретичних обіцянок децентралізації стало великою проблемою для України.

Децентралізація дала певний успіх у задоволенні реальних потреб місцевого населення щодо надання послуг. У деяких випадках збільшення видатків органів місцевого самоврядування підвищило рівень надання послуг. Проте рівень якості цих постачальників послуг через децентралізацію залишався під сумнівом. Збільшення надання послуг – це добре; однак саме якість надання послуг на місцевому рівні може зменшити рівень бідності на місцевому рівні. Тому варто переглянути дизайн децентралізації, щоб охопити тип, який прагне надати місцевим жителям можливість вимагати прозорості та підзвітності від посадових осіб місцевого самоврядування. При цьому ефективність адміністративної, фіскальної та політичної децентралізації разом із чіткими каналами підзвітності та прозорості на місцевому рівні необхідні для покращення та якісного надання послуг [5, с. 16]

Останнім часом, децентралізації приділяється все більше уваги у всьому світі. Децентралізація, яка передбачає передачу влади від центрального уряду до місцевого самоврядування, складається з трьох частин, це фіскальна, адміністративна та політична децентралізація. Адміністративна частина розглядає організаційну структуру органів місцевого самоврядування, тоді як політичний вимір розглядає політично призначених керівників, які очолюють місцеву владу. Фіскальний вимір зосереджується на фінансових та видаткових угодах між місцевими органами влади та центральним урядом.

Підтвердження причини децентралізації національного уряду до місцевих органів влади. полягає у тому, що місцева влада наближається до

місцевого населення порівняно з центральною владою. Для них органи місцевого самоврядування мають найкращу позицію для доступу до інформації з перших рук про унікальні потреби місцевого населення. Місцеві органи влади мають найкраще положення для визначення економічно вигідних районів свого регіону для цілей оподаткування за допомогою належної фіскальної децентралізації. Завдяки цим перевагам місцеві органи влади інвестують свої ресурси в послуги, які безпосередньо відповідають місцевим потребам, що дає людям найкращу корисність, технічно відому як ефективність розподілу [6, с. 23].

З точки зору економіки, ці обґрунтування слугують для того, щоб зробити фіскальну децентралізацію більш ефективною за наступними пунктами: фіскальна децентралізація. Місцеві органи влади визначають відповідні рівні надання послуг. Надання державних послуг різними органами місцевого самоврядування створює конкуренцію, і така конкуренція дає можливість громадянам, місцевим жителям вибирати, переходячи з однієї юрисдикції в іншу, щоб отримати оптимальну перевагу щодо надання послуг та податків. Отже, децентралізація - це механізм, що забезпечує ефективність виробництва послуг, який веде до максимального задоволення.

Емпіричні результати багатьох тематичних досліджень доводять, що ці теоретичні вигоди від децентралізації не досягаються легко, а в деяких випадках, коли вони досягаються, стикаються з проблемами якості. Це означає, що на місцевому рівні та в децентралізованих органах мають бути виконані певні умови, перш ніж ці здобутки можуть бути реалізовані. Іншими словами, децентралізація - це лише засіб, за допомогою якого можна досягти покращення надання послуг. Цей транспортний засіб потребує дуже хорошого водія, що стосується розробки самої політики децентралізації та механізмів підвищення максимальної участі, прозорості та підзвітності [2, с. 76]

Концепція децентралізації, її теоретичні основи та зв'язок між децентралізацією і наданням державних послуг веде до зменшення бідності у сферах освіти та охорони здоров'я. Це важливо в тому сенсі, що цей документ інформуватиме політиків про зв'язок між децентралізацією та наданням послуг на місцевому рівні. Знову ж таки, цей документ прагне покращити обмежене розуміння між децентралізацією та наданням послуг в Україні.

Децентралізація сприяє підвищенню ефективності надання послуг. Вона має очікувані переваги, таким чином, це наближає прийняття рішень до місцевих жителів і осіб, які приймають рішення. Класичні теоретики щодо переваг децентралізації стверджують, що місцеві особи, які приймають рішення, порівняно з центральними органами влади, мають доступ до кращої інформації про місцеві умови. Ця перевага робить їх здатними краще адаптувати послуги та схеми державних витрат відповідно до місцевих потреб і переваг. За всіх рівних умов, очікується, що цей момент покращить ефективність та якість послуг для місцевих виборців [4, С. 298]

Місцева влада може адаптувати результати до місцевих смаків, але з іншого боку, центральний уряд виробляє загальний рівень товарів для всіх місцевих територій. Більше того, органи місцевого самоврядування, наближені

до місцевих жителів, можуть налаштувати свої бюджети відповідно до місцевих уподобань, що найкраще відображає уподобання їхніх громад.

Зазвичай економісти припускають, що децентралізація призведе до кращої відповідності між місцевими перевагами та результатами місцевого самоврядування. Маючи це на увазі, вони оцінюють місцеве надання послуг як більш ефективне, якщо ця ситуація не переважає побічних ефектів або інших ефектів у наданні послуг центрального уряду. Отже, децентралізація є засобом задоволення надзвичайно різноманітного попиту, який може виникнути з боку різних місцевих органів влади.

Науковці також розглядають аргумент ефективності, який підтримує децентралізацію з точки зору виграшу споживачів завдяки ефективності розподілу та виграшу виробників у технічній ефективності постачання товарів і послуг. Ефективність розподілу може виникнути за рахунок більш підбраного пакету послуг, які надає місцева влада своїм громадянам. Іншими словами, через коригування, яке може відбутися у пропорціях державних витрат, спрямованих на такі послуги, як освіта, охорона здоров'я, водопостачання або інші, на основі реакції місцевих органів влади на місцеві претензії в децентралізованому контексті. Вища технічна ефективність досягається, коли більша кількість та якість товарів і послуг забезпечуються однаковою кількістю ресурсів. Загалом, передача частини централізованих обов'язків на місцевий рівень передбачалася в більшості програм децентралізації як спосіб покращення розподілу та технічної ефективності різних державних служб.

Підвищення ефективності децентралізації - вагомий аргумент, але вигоди від центрального забезпечення також можуть бути переоцінені. Можливість досягти підвищення ефективності та розподілу коштів має важливі наслідки для покращення надання державних послуг.

Підвищення ефективності надання послуг також може бути досягнуто завдяки підзвітності. Центральні урядові міністерства не мають стимулу сприймати бенефіціарів послуг як своїх клієнтів, бо система, яка зосереджує значну частину дискреційних повноважень на видатках центрального уряду через його міністерства, стикається з проблемами, відповідаючи вимогам своїх національних виборців. Таким чином, децентралізація надає більше каналів комунікації з центральним урядом.

Достатні фіскальні ресурси та дискреційні повноваження щодо витрат є суттєвими для будь-якого ефективного надання послуг на місцевому рівні. Фіскальні ресурси бувають двох типів. Зовнішні та власні джерела (доходи, залучені на місцевому рівні), які можуть забезпечити більшу відповідальність субнаціональних урядів. Крім того, субнаціональний уряд повинен мати достатній рівень розсуду щодо того, як використовувати ці доходи для виконання своїх функцій державної служби, які очікуються від них.

Міжурядова фіскальна структура, за допомогою якої субнаціональні органи влади фінансують надання місцевих послуг, має чотирирівневу структуру. Це призначення доходів, субнаціональні запозичення, трансферти та відповідальність за витрати. За цією структурою субнаціональні уряди фінансують свої витрати (товари та послуги, що надаються) за такими

каналами: по-перше, самофінансування з використанням місцевих податкових надходжень, зборів з користувачів або спільних доходів з центральним урядом; по-друге, міжбюджетні трансферти або через пакетні трансферти загального призначення, або цільові трансферти на конкретні цілі; і по-третє, через субнаціональні запозичення [3, с. 187]

У межах надання місцевих послуг варіанти фінансування включають державно-приватне партнерство, угоди про співфінансування або спільне виробництво, за допомогою яких користувачі беруть участь у наданні послуг та інфраструктури за допомогою грошових або трудових внесків, а також інші схеми спільної участі; всі ці шляхи також були заохочені процесами децентралізації.

Щодо використання фіскальних ресурсів, центральні уряди встановлюють різні рівні дискреційних повноважень. Вони спрямовані на забезпечення певного рівня витрат на конкретні товари та послуги, що надаються субнаціональними бюджетами. Вони залежать від ряду факторів, таких як місцевий потенціал для управління ресурсами, фіскальні міркування, національні цілі, політичні проблеми та інституційні обмеження. З фіскального виміру центральний уряд, як правило, може контролювати розподіл витрат за допомогою рядків, пов'язаних із спільними доходами та трансфертами місцевим урядам (тобто цільові трансферти або умовні трансферти), за допомогою субнаціонального контролю за позиками або за допомогою інших фіскальних засобів. Уряд також може встановити контроль за позиками або навіть посилити місцеві запозичення виключно для залучення ресурсів для окремих категорій товарів і послуг, що надаються на місцевому рівні.

Повноваження місцевих посадовців окреслені в адміністративній децентралізації. Ці місцеві посадовці несуть відповідальність за надання послуг у таких питаннях, як загальне управління, персонал, обслуговуючі приміщення та інші адміністративні розсуди в повсякденній діяльності.

Адміністративну децентралізацію можна поділити на три типи. Це передача повноважень, деконцентрація та делегування. У разі деконцентрації субнаціональні уряди отримують певні галузеві обов'язки. Проте всі відповідні рішення приймають міністерські гілки. Типова модель полягає в тому, що центральні профільні міністерства та агенції мають місцевих представників, які керують послугами в рамках субнаціональних урядів, але ієрархічно відповідають своїм власним центральним офісам. За такого типу адміністративної децентралізації органи місцевого самоврядування, як правило, не можуть наймати чи звільняти персонал, не встановлюють рівні заробітної плати та не можуть змінювати структуру мережі об'єктів обслуговування (тобто кількість, розмір і тип об'єктів). Місцеві філії та представники, які відповідають за послуги, просто керують повсякденною діяльністю від імені центрального міністерства та під його «пильним оком».

Делегування передбачає передачу функцій впровадження субнаціональним організаціям, які надають послуги. Через делегування центральний уряд передає відповідальність за впровадження та адміністрування місцевим органам влади, включаючи об'єкти обслуговування, які не повністю

контролюються центральними міністерствами, але в кінцевому підсумку підзвітні йому. Схема делегування - це поєднання передачі повноважень і деконцентрації. Рівні повноважень щодо прийняття рішень суттєво відрізняються в межах цього діапазону в різних країнах [1, с. 42]

При передачі повноважень адміністративні повноваження щодо прийняття рішень повністю передаються субнаціональним органам влади. Це надає їм повноваження приймати юридичні рішення, а також можливість генерувати та контролювати ресурси, включаючи найм і звільнення працівників субнаціонального державного сектору, керування кар'єрою та її оплатою. Більше того, зазвичай він надає місцевим органам влади можливість перерозподіляти ресурси (включаючи персонал) між об'єктами обслуговування в межах їхньої юрисдикції, адаптуючись до місцевих умов.

Влада, надана громадянам через обраних ними лідерів, називається політичною децентралізацією. Політична децентралізація надає громадянам повноваження приймати політичні рішення. Рішення на місцевому рівні відображає різноманітні інтереси суспільства, відмінні від прийнятих на національному рівні.

Таким чином, очікується, що політика надання послуг буде відображати різноманітні інтереси суспільства. Політична децентралізація посилює підзвітність, яка необхідна для покращення надання послуг. Сценарій полягає в тому, що якщо громадяни наділені повноваженнями обирати своїх керівників або посадових осіб, вони можуть переобрати або звільнити цих посадових осіб на основі свого політичного рішення, через підзвітність, за послуги, які впливають на громадян.

Отже, повноваження між рівнями управління повинні бути розмежовані за принципом субсидіарності. Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень.

Література:

1. Берданова О.В., Вакуленко В.М. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник. Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. Київ: ТОВ «Софія-А». 2012. 88 с.

2. Берданова О.В., Вакуленко В.М., Гринчук Н.М., Колтун В.С., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі: навч. посіб. К.: 2017. 129 с.

3. Боврон Б., Вігода А., Девідсон Г., Мамонова В., Федів І., Санжаровський І. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону: Практичний посібник. Київ: Вид-во «К.І.С.», 2008. 214 с.

4. Малик Я. До питання взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні. Ефективність державного управління: Зб. наук. пр. Вип. 43. 2015. С. 295 - 361

5. Сергієнко О., Ватаманюк О. Громадська участь/залучення громадян. Депутатська діяльність в округах (навчальний модуль). Київ: ІКІЦ «Легальний статус», 2016. 92 с.

6. Ткачук А., Кампо В., Прошко В., Ганущак Ю., Гументик М. Місцеве самоврядування в Україні. Загальні збори громадян. Місцеві ініціативи. Громадські

ЦЕНТРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В РЕГІОНІ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Гринчишин І.М., д.е.н., старший науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики

Бас-Юрчишин М.А., к.е.н., науковий співробітник відділу просторового розвитку

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»

Трансформація традиційного підходу до регіонального та місцевого розвитку акцентує на просторових масштабах впливу, що передбачає розроблення політики, адаптованої до особливостей соціально-економічного розвитку регіонів й територіальних громад (чи їхніх об'єднань), на відміну від орієнтації тільки на адміністративно-територіальні одиниці з низьким рівнем соціально-економічного розвитку. Звідси змінюється основний *фокус нової політики регіонального розвитку* в напрямі активізації ендогенного розвитку на основі місцевих активів та знань. Відповідно до цього Державною стратегією регіонального розвитку до 2027 року (ДСРР-2027) визначено, що заходи реалізації державної регіональної політики спрямовуватимуться на підтримку потенційних центрів економічного зростання (понад 150 центрів) [1].

Вітчизняні експерти виокремлюють регіональні полюси економічного зростання як «території (мікрореґіон, територіальна громада), що характеризуються значно кращими демографічними, соціально-економічними показниками розвитку в порівнянні з іншими подібними територіями регіону, зростання яких позитивно впливає на суміжні території та регіон в цілому» [2]. Вони зазначають, що такими полюсами зростання насамперед є агломерації (Львівська, Київська та ін.), а також великі і середні міста.

Апелюючи до ідеї «міст-садів» Е. Говарда, керівник групи радників ініціативи «Сприяння реалізації регіональних інвестиційних проєктів» проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) Третяк Ю. та незалежний експерт Кошелюк М., вважають, що оптимальний розмір центрів економічного зростання за чисельністю населення – 30 тисяч, відповідно, близько 200 громад відповідають цьому критерію [3].

У європейській практиці для ідентифікації центрів зростання використовують такі соціально-економічні характеристики:

- чисельність населення міських структур (масштаби та зміни);
- економічний розвиток (загальний розмір ВРП);
- загальна продуктивність (ВРП на душу населення та його зміна);
- зайнятість (зміна зайнятості та ВРП на одну зайняту особу);
- безробіття (показники безробіття та його зміна);